

Nesprávné poučení soudu

Soud poruší právo účastníka řízení na přístup k soudu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neobsahuje-li písemné vyhotovení rozhodnutí v souladu s rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2023 sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 poučení o dovolání podle toho, zda v době vydání rozhodnutí odvolacího soudu bylo předmětem řízení peněžité plnění, které se skládá z několika nároků a v souhrnu převyšuje 50 000 Kč, a zda omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu vyjádřeného v § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu se neuplatní, jestliže se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení je těmto nárokům společné (vychází ze skutkového základu těmto nárokům společného). V pochybnostech, zda dovoláním otevřená právní otázka vychází ze společného skutkového základu uplatněných nároků, nemůže dovolací soud dovolání odmítnout; předmětem řízení je (totiž) peněžité plnění, které v souhrnu převyšuje 50 000 Kč, a výjimku z pravidla jdoucí nad rámec dikce uvedeného ustanovení zkoumáním samostatného skutkového základu jednotlivých nároků je nutno vykládat restriktivně (v hraničních případech ve prospěch přípustnosti dovolání co do hodnotového censu).

Je-li v civilní věci v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu předmětem řízení peněžité plnění převyšující 50 000 Kč, které se skládá z nároků, jež, ač mají původ v téže události, jsou obecně vzato pokládány za nároky se „samostatným skutkovým základem“, z nichž každý samostatně nepřevyšuje 50 000 Kč, a omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu se prosadí, protože se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení není těmto nárokům společné, počítá se lhůta k podání následné ústavní stížnosti proti rozhodnutí odvolacího soudu od doručení rozhodnutí o dovolání. Tuto situaci je třeba odlišit od podání vadného dovolání, v němž dovolatel nevymezil jeho náležitosti; za takové situace je ústavní stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu návrhem nepřijatelným. Konečně uplatní-li stěžovatel teprve v ústavní stížnosti argumentaci k právním otázkám společným pro řešení více bagatelních nároků, které v souhrnu převyšují 50 000 Kč, přestože v dovolacím řízení tuto možnost měl, ale nevyužil ji, vypořádá Ústavní soud takovou argumentaci a jako tzv. materiálně nepřijatelnou.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 1679/24 ze dne 6.9.2024)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele J.R., zastoupeného Mgr. K.P.H., advokátkou, sídlem H, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. března 2024 č. j. 71 Co 323/2023-137 a rozsudku Okresního soudu v Karviné - pobočky v Havířově ze dne 4. října 2023 č. j. 115 C 183/2023-104, za účasti Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Karviné - pobočky v Havířově, jako účastníků řízení, a obchodní společnosti YUSUFELI s. r. o., sídlem O., zastoupené JUDr. P.N., advokátem, sídlem O., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. března 2024 č. j. 71 Co 323/2023-137 bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. března 2024 č. j. 71 Co 323/2023-137 se ruší. Ve zbylé části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí pro tvrzené porušení svých práv podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Karviné - pobočky v Havířově (dále jen "okresní soud") sp. zn. 115 C 183/2023 se podává, že stěžovatel bydlel v domě, který vlastnil, avšak v roce 2019 o něj přišel v exekuci; dům vydražila vedlejší účastnice. Vedlejší účastnice poté stěžovatele vyzvala k vyklizení domu, ten jej však nadále užíval. Proto se dále domáhala po stěžovateli zaplacení 48 250 Kč a 11 412 Kč, obojího jako vydání bezdůvodného obohacení. První částka měla spočívat v náhradě za užívání domu a u druhé částky šlo o vedlejší účastnicí uhrazený nedoplatek za elektřinu v době neoprávněného užívání domu.

3. Okresní soud napadeným rozsudkem žalobě vyhověl; uložil stěžovateli zaplatit vedlejší účastnici celkem 59 662 Kč s příslušenstvím. Shledal, že vedlejší účastnici náleží náhrada za užívání domu, který stěžovatel obýval neoprávněně od doručení výzvy k vyklizení do provedení vyklizení. Po tuto dobu vedlejší účastnici náleží náhrada ve výši obvyklého nájemného, kterou okresní soud určil podle odborného vyjádření vypracovaného pro účely trestního řízení vedeného u téhož soudu proti stěžovateli; stěžovatel se sice podle pravomocných rozhodnutí nedopustil trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, avšak není důvod pochybovat o správnosti závěrů k výši obvyklého nájmu. Nedoplatek za elektřinu vznikl v témže období, a stěžovatel měl tedy tuto částku uhradit sám.

3. Krajský soud v Ostravě (dále jen "krajský soud") napadeným rozsudkem k odvolání stěžovatele potvrdil napadený rozsudek okresního soudu (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.). Krajský soud v písemném vyhotovení napadeného rozsudku účastníky řízení poučil, že proti němu není dovolání přípustné.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá chybné poučení krajského soudu o možnosti podat dovolání proti napadenému rozsudku. Odkazuje na blíže neurčené rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, podle něž je u samostatných nároků nepřevyšujících 50 000 Kč pro účely uplatnění zákonné výluky z dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu rozhodující, zda tyto samostatné nároky mají samostatný skutkový základ a zda též nevychází z hodnocení týchž právních otázek.

5. Dále stěžovatel tvrdí, že povinnost nahradit vedlejší účastnici bezdůvodné obohacení podle napadených rozhodnutí odporuje jeho ústavně zaručeným právům a svobodám. Nesprávný je závěr, že užíval dům neoprávněně. Obecné soudy opomněly zohlednit, že trestní soudy stěžovatele neuznaly vinným z trestného činu, mimo jiné proto, že pohnutky stěžovatele nebyly ziskuchtivé či směřující k bezdůvodnému obohacení. Stěžovatel prokázal, že elektřinu platila jeho matka, která tehdy měla smlouvu s dodavatelem elektřiny. Konečně stěžovatel namítá, že výkon práv vedlejší účastnice odporuje dobrým mravům. Stěžovatel soustavně prokazuje, že dům pozbyl neoprávněně, procesním pochybením tehdejší justice (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009 sp. zn. II. ÚS 52/09 a ze dne 8. 3. 2022 sp. zn. III. ÚS 527/22). V roce 1992 nepodepsal smlouvu o půjčce a stal se ručitelem závazku Milana Pořízky na základě jeho podvodného jednání. Proto přišel o majetek. Uvedený dům považuje nadále za svůj domov. Naproti tomu vedlejší účastnici nevznikla žádná újma; vydražení domu bylo spekulativním nákupem.

III. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

6. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění

pozdějších předpisů, zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejší účastníci řízení o ústavní stížnosti. Protože Ústavní soud zjistil, že stěžovatelem odkazovaným blíže neoznačeným rozhodnutím je rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2023 sp. zn. 31 Cdo 1178/2023, v žádosti o vyjádření na něj účastníky a vedlejší účastníci řízení upozornil.

7. Krajský soud ve vyjádření zdůraznil, že předmětem řízení byly dva samostatné nároky z bezdůvodného obohacení, žádný z nich nepřevyšující 50 000 Kč. Jeho poučení proto není nesprávné. Ústavní stížnost by měla být zamítnuta jako nedůvodná.

8. Okresní soud ve vyjádření uvedl, že v nynější věci vedlejší účastnice uplatnila dva nároky se samostatným skutkovým základem vycházející z téže události. Jde o situaci předpokládanou rozsudkem sp. zn. 31 Cdo 1178/2023, a dovolání tedy v nynější věci mělo být za tam uvedených podmínek přípustné.

9. Vedlejší účastnice ve vyjádření uvedla, že poučení krajského soudu bylo správné, protože v napadeném rozsudku šlo o dva samostatné nároky na vydání bezdůvodného obohacení v tzv. bagatelní výši. Dosavadní pojetí přípustnosti dovolání v bagatelních věcech opakovaně Ústavní soud akceptoval. Dospěje-li Ústavní soud k opačnému závěru, nechť zohlední, že rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 byl vyhlášen až dne 8. 11. 2023; nějakou dobu se muselo zpracovávat písemné vyhotovení a vracet spis. Vedlejší účastnice proto zpochybňuje, zda měl krajský soud možnost se s tímto rozhodnutím seznámit. Dále nechť Ústavní soud zohlední, že negativní důsledky případného pochybení soudu by nesla právě vedlejší účastnice. Stěžovatel tvrdí doposud v podstatě totéž, což značí, že ústavní stížnost je projevem zneužití práva. Případné pochybení krajského soudu není v rozporu s ústavně zaručenými právy stěžovatele, protože je zřejmé, že jeho případné nové dovolání Nejvyšší soud odmítne.

10. Soudce zpravodaj zaslal doručená vyjádření stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel využil této možnosti a zdůraznil, že i okresní soud potvrdil, že obsah poučení odporuje rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023. K časovým účinkům změny judikatury a rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 stěžovatel tvrdí, že se tímto rozhodnutím zabýval Ústavní soud již v nálezu ze dne 17. 1. 2024 sp. zn. III. ÚS 2676/22. Ústní jednání v nynější věci proběhlo dne 21. 3. 2024. Krajský soud proto musel být s rozhodnutím Nejvyššího soudu seznámen. K tvrzení vedlejší účastnice o zneužívání práv stěžovatel tvrdí, že hájení jeho ústavních práv mu nemůže být kladeno k tíži. Sám ostatně tvrdí, že o dům přišel neoprávněně na úkor vedlejší účastnice.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení podle zákona o Ústavním soudu. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem jako účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je též (alespoň zčásti) přípustná, protože stěžovatel vyčerpal dostupné prostředky k ochraně svých práv, (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario, viz též dále).

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí. Poté, co se seznámil s vyžádaným spisem a doručenými vyjádřeními, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná. Krajský soud totiž v písemném vyhotovení napadeného rozsudku uvedl nesprávné poučení, což ve věci stěžovatele mělo za následek porušení jeho práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

K ústavněprávní relevanci nesprávného poučení soudu o možnosti podat opravný prostředek k soudu vyšší instance

13. Povinnost poskytnout řádné poučení účastníkům řízení o procesních právech a povinnostech vyplývá mimo jiné z čl. 36 odst. 1 Listiny a je naplněním jednoho ze základních předpokladů práva na spravedlivý proces, totiž práva na přístup k soudu (srov. bod 25 nálezu ze dne 7. 6. 2022 sp. zn. III. ÚS 356/22 či bod 15 nálezu ze dne 21. 6. 2022 sp. zn. III. ÚS 1140/22). Je proto porušením čl. 36 odst. 1 Listiny a z něj vyplývajícího práva na přístup k soudu, dostane-li se účastníkovi řízení nesprávné poučení o nemožnosti podat opravný prostředek v jeho věci, a ten opravný prostředek s důvěrou v toto nesprávné poučení jako akt orgánů veřejné moci nepodá [viz též např. nálezy ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. II. ÚS 3659/19 (N 93/100 SbNU 120), ze dne 21. 7. 2020 sp. zn. I. ÚS 3552/19 (N 151/101 SbNU 58) či ze dne 18. 8. 2020 sp. zn. II. ÚS 1575/20 (N 166/101 SbNU 154)].

14. Rozhodné přitom není, zda byl účastník zastoupen advokátem, ani že účastník možnost podat opravný prostředek ve skutečnosti měl. Účastníkovi řízení totiž nelze klást k tíži pochybení soudu při poučení o opravném prostředku, jestliže z něj účastník řízení vyšel (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 9. 2014 ve věci Gajtani proti Švýcarsku č. 43730/07, § 61 až 77).

Poučení krajského soudu o možnosti podat dovolání v nynější věci - problematika mnohosti nároků a dovolací výluky v bagatelních věcech

15. Jde-li o nynější věc, ačkoli to krajský soud v odůvodnění svého rozhodnutí ani v poučení neřeší, lze předpokládat, že poučil-li o nepřipustnosti dovolání, měl na mysli nepřipustnost podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu u rozhodnutí o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč u výroku I. napadeného rozsudku; ostatně s tím operuje rovněž stěžovatel, jenž tento předpoklad nyní zpochybňuje. Totéž lze dovodit z vyjádření krajského soudu k ústavní stížnosti.

16. Podle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu platí, že v řízení, jehož předmětem je částka skládající se z několika samostatných nároků, odvíjejících se od odlišného skutkového základu, má rozhodnutí o každém z nich charakter samostatného výroku a přípustnost dovolání je třeba vždy zkoumat samostatně, a to bez ohledu na to, že tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a že o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem (srov. např. usnesení ze dne 31. 5. 2011 sp. zn. 30 Cdo 3157/2009 či ze dne 22. 9. 2021 sp. zn. 25 Cdo 1924/2021). Samostatnost nároku se pak posuzuje podle toho, zda jsou skutečnosti rozhodné pro posouzení opodstatněnosti dílčích nároků rozdílné, třebaže se odvíjejí od téže události (viz bod 18 rozsudku ze dne 13. 9. 2022 sp. zn. 30 Cdo 1021/2022).

17. Náhled na tuto problematiku v některých situacích změnil či vyjasnil rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1178/2023. Podle něj platí, že je-li v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu předmětem řízení peněžité plnění převyšující 50 000 Kč, které se skládá z nároků, jež, ač mají původ v téže události, jsou obecně vzato pokládány za nároky se "samostatným skutkovým základem", z nichž každý samostatně nepřevyšuje 50 000 Kč, omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu vyjádřeného v § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu se neuplatní, jestliže se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení je těmto nárokům společné (vychází ze skutkového základu těmto nárokům společného). V pochybnostech, zda dovoláním otevřená právní otázka vychází ze společného skutkového základu uplatněných nároků, nemůže dovolací soud dovolání odmítnout; předmětem řízení je (totiž) peněžité plnění, které v souhrnu převyšuje 50 000 Kč, a výjimku z pravidla jdoucí nad rámec dikce uvedeného ustanovení zkoumáním samostatného skutkového základu jednotlivých nároků je nutno vykládat restriktivně (v hraničních případech ve prospěch přípustnosti dovolání co do hodnotového censu).

18. Je tedy patrné, že se (nově) vychází z předpokladu, že přestože se dovoláním napadené rozhodnutí soudu týká více tzv. podlimitních nároků, které by jinak samostatně podléhaly dovolací

výluce pro jejich bagatelnost, dovolatel může formulací svého dovolání tuto výlukou "překlenout". Sám Nejvyšší soud v bodu 66 rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 uznal, že se tím do hodnocení (ne)přípustnosti dovolání vnáší subjektivní prvky. Nejvyšší soud proto v souvislosti s požadavky na hodnocení přípustnosti dovolání formuloval rovněž jasné požadavky na znění poučení rozhodnutí odvolacího soudu, která se této situace týkají. Podle rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 tedy má písemné vyhotovení rozhodnutí odvolacího soudu obsahovat poučení o přípustnosti dovolání podle toho, zda v době vydání rozhodnutí odvolacího soudu bylo předmětem řízení peněžité plnění, které v souhrnu převyšuje 50 000 Kč.

19. V nynější věci vedlejší účastnice vůči stěžovateli uplatnila dva nároky na vydání bezdůvodného obohacení. Krajský soud napadeným rozsudkem ve výroku I. rozhodl o zaplacení celkem 59 662 Kč s příslušenstvím; samostatně šlo o zaplacení 48 250 Kč, respektive 11 412 Kč s příslušenstvím. Byť by se tedy byl býval nabízel výklad, že dovolání není přípustné, protože u dvou bagatelních nároků je třeba přípustnost dovolání zkoumat u každého zvlášť (sub 17), nebylo vyloučeno, aby stěžovatel v souladu s požadavky rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 formuloval svoje dovolání na základě právních otázek, jejichž řešení je oběma nárokům společné. V souhrnu totiž předmět řízení napadeného rozsudku krajského soudu tvoří částku vyšší než bagatelní. Tomu mělo též odpovídat poučení o možnosti podat dovolání.

20. Je ostatně patrné, že právě z toho důvodu Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 formuloval požadavek na obsah poučení. Ten přitom nelze považovat za pouhou formalitu; nesprávné poučení totiž vyprazdňuje reálné prosazení právního názoru Nejvyššího soudu, jak se ukazuje právě v nynější věci. Bylo zde proto povinností krajského soudu poučit účastníky řízení, že za podmínek stanovených v § 237 občanského soudního řádu je dovolání proti výroku I. napadeného rozsudku přípustné.

21. Dále k temporálním účinkům změny judikatury; platí, že soudní nalézání práva nelze považovat za tvorbu právních předpisů, ale ("jen") za jejich výklad a zpřesňování [nález ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. III. ÚS 3221/11 (N 216/71 SbNU 531)]. Je-li při změně rozhodovací praxe stávající výklad zákona nahrazen výkladem novým, jde o jistou korekci výkladu "mylného" (překonávaného), a je tedy logické, že se "správný" (nahrazující) výklad bude zpravidla vztahovat na všechny právě probíhající a v budoucnu otevřené případy, byť jejich skutkový základ spočívá v minulosti [bod 24 nálezu ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3500/18 (N 208/97 SbNU 238)]. Rozhodné je zde vyhlášení rozhodnutí o nově zaujatém právním názoru (viz bod 9 usnesení ze dne 15. 3. 2021 sp. zn. II. ÚS 1189/20 či bod 10 usnesení ze dne 29. 7. 2021 sp. zn. II. ÚS 621/21).

22. V nynější věci proto rozhodný okamžik představuje vyhlášení rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023. Jak Ústavní soud ověřil u informační kanceláře Nejvyššího soudu, toto rozhodnutí bylo vyhlášeno vyvěšením písemného vyhotovení na úřední desce v době ode dne 23. 11. 2023 do 11. 12. 2023 (§ 14 kancelářského a spisového řádu Nejvyššího soudu sp. zn. S 20/2018). Písemné vyhotovení je rovněž podle veřejně dostupných informací ode dne 23. 11. 2023 zveřejněno na webových stránkách Nejvyššího soudu. Krajský soud napadený rozsudek vyhlásil v březnu následujícího roku, tedy několik měsíců poté. Rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 proto byl vyhlášen s dostatečným předstihem a v době rozhodnutí krajského soudu bylo rovněž dostupné jeho odůvodnění. Krajský soud tak byl povinen jeho závěry v nynější věci použít i z hlediska plynutí času.

23. Krajský soud proto v napadeném rozsudku uvedl nesprávné poučení o nepřípustnosti dovolání. Stěžovatel dovolání nepodal, jak Ústavní soud ověřil na informační kanceláři okresního soudu a též v soudním spisu. Jednal sice stricto sensu nesprávně, protože dovolání mohl hypoteticky podat a formulovat jej způsobem, aby nepodléhalo hodnotovému censu podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, jak umožňuje rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1178/2023. Avšak protože se stěžovatel řídil nesprávným poučením krajského soudu, nelze mu jeho postup klást k tíži. Napadený

rozsudek krajského soudu proto z důvodu nesprávného poučení odporuje právu stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. Relevantní zde nejsou tvrzení vedlejší účastnice, že zrušení napadeného rozsudku není racionální pro potenciální neúspěch stěžovatele v dovolacím řízení. Je sice pravdou, že Ústavní soud pravidelně ve své rozhodovací praxi zkoumá, zda eventuální zrušení napadeného rozhodnutí k ústavní stížnosti stěžovatele nepovede jen ke zbytečnému prodloužení řízení bez žádného skutečného významu v právní sféře stěžovatele, což může výjimečně odůvodnit závěr o chybějící ústavní relevanci pochybení orgánu veřejné moci. Nynější věc však není tímto případem. Napadený rozsudek se týká věci samé, existuje proto skutečně rozličné množství právních otázek, které stěžovatel může v dovolání namítnout. Může přitom jít například i o otázky procesního práva či právní otázky řešené v judikatuře Ústavního soudu. Argumentaci stěžovatele ani rozhodnutí Nejvyššího soudu skutečně v nynější věci nelze nijak předjímat. Posouzení přípustnosti dovolání též přísluší výhradně Nejvyššímu soudu (§ 239 občanského soudního řádu).

Vztah ústavní stížnosti a rozhodnutí o dovolání proti rozhodnutí o více samostatných bagatelních nárocích

25. Protože krajský soud musí po zrušení napadeného rozsudku napravit své procesní pochybení, dostane se stěžovateli možnost podat dovolání podle nového poučení. I proti případnému rozhodnutí o dovolání však stěžovatel bude mít možnost eventuálně dále brojit ústavní stížností, bude-li mít za to, že došlo k zásahu do jeho ústavně zaručených práv. Aby Ústavní soud předešel nejasnostem při rozhodování o dovolání v situacích řešených v rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 a případné navazující ústavní stížnosti, je v tomto kontextu třeba vztah mezi těmito opravnými prostředky vyjasnit.

26. Řízení o ústavní stížnosti ovládá zásada subsidiarity. Jedním z důsledků této zásady je, že ústavní stížnost musí (zásadně) směřovat proti rozhodnutí v pravomocně skončené věci. V civilních věcech často půjde o rozhodnutí o dovolání. Je přitom na stěžovateli, jak vymezí předmět ústavní stížnosti; tedy zda napadá výhradně poslední rozhodnutí (o dovolání), nebo zda návrh (svým obsahem a ve svém petitu) směřuje (také) proti všem předcházejícím rozhodnutím (soudu prvního stupně a soudu odvolacího).

27. Jaký postup stěžovatel zvolí, bude záviset zejména na jeho procesní strategii, ale také na výrocích a odůvodnění těchto rozhodnutí. Řízení o ústavní stížnosti není pokračováním řízení před obecnými soudy v další instanci a Ústavní soud nemá ze zákona povinnost přezkoumat "celé řízení", neodpovídá-li to projevené vůli stěžovatele vyjádřené obsahem ústavní stížnosti. V jakém rozsahu stěžovatel vymezí předmět ústavní stížnosti, přitom má významné důsledky zejména pro výrok případného nálezu Ústavního soudu, ale také pro vymezení účastníků řízení o ústavní stížnosti. Zákonné vymezení účastníků řízení o ústavní stížnosti totiž závisí výlučně na tom, proti čemu stěžovatel brojí (§ 76 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Formulace ústavní stížnosti, respektive jejího závěrečného návrhu, tak skutečně předurčuje (mimo jiné), čím vším se Ústavní soud bude oprávněn zabývat a s kým bude v řízení jednat. Proto napadá-li stěžovatel v civilní věci rozhodnutí o dovolání, rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně, může se Ústavní soud zpravidla zabývat všemi aspekty řízení, samozřejmě za uplatnění materiálních omezení jeho přezkumu směřujícího jen k ochraně ústavnosti, nikoli "pouhé" zákonnosti.

28. V praxi je ovšem běžné, že stěžovatel před podáním ústavní stížnosti podá k Nejvyššímu soudu dovolání, ačkoli je dovolání tzv. ze zákona nepřípustné. Za takové situace napadá-li stěžovatel v následné ústavní stížnosti rozhodnutí o dovolání, ale též rozhodnutí předcházející, je Ústavní soud ze zákona běžně oprávněn přezkoumat pouze rozhodnutí o dovolání. Ústavní stížnost je totiž v části směřující proti těmto předcházejícím rozhodnutím podaná (v praxi pravidelně) opožděně, protože

lhůta k ústavní stížnosti se počítá od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje. Za takový prostředek přitom nelze považovat dovolání, které je tzv. ze zákona (objektivně) nepřipustné, protože se tehdy mimořádný opravný prostředek neodmítá z důvodů závisících na uvážení Nejvyššího soudu (orgánu, který o něm rozhoduje - § 72 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu). Hypoteticky samozřejmě lze uvažovat, že stěžovatel dvouměsíční lhůtu k podání ústavní stížnosti počítanou od doručení rozhodnutí odvolacího soudu "stihne", avšak v praxi k tomu dochází zřídka.

29. Obdobnou situací, kdy se stěžovatel ústavní stížností "nedostane" na předcházející rozhodnutí obecných soudů, je zpravidla i odmítnutí dovolání jako nepřipustného podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu u bagatelních věcí.

30. Judikatura Ústavního soudu již z tohoto pravidla dovodila výjimku; totiž za situace, kdy odvolací soud stěžovatele nesprávně poučí, že dovolání je přípustné, tedy jinými slovy, uvede-li odvolací soud v poučení, že dovolání není nepřipustné, ačkoli Nejvyšší soud později rozhodne o objektivní nepřipustnosti dovolání (tzv. ze zákona). Tehdy Ústavní soud s ohledem na princip důvěry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci považuje za skutečnost rozhodnou pro počítání lhůty pro podání ústavní stížnosti až doručení rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání, protože stěžovateli nelze klást k tíži, že se řídil nesprávným poučením orgánu veřejné moci [viz např. nálezy ze dne 5. 11. 2002 sp. zn. II. ÚS 343/02 (N 140/28 SbNU 223), body 20 a 21 nálezu ze dne 31. 1. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3476/11 (N 25/64 SbNU 269) či bod 19 nálezu ze dne 6. 4. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3502/20 (N 72/105 SbNU 260)].

31. V obdobném duchu je třeba hodnotit situaci, která může nastat v nynější věci. V souladu s rozsudkem sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 se mělo stěžovateli v jeho věci dostat poučení, že dovolání proti výroku I. napadeného rozsudku krajského soudu je přípustné za podmínek § 237 občanského soudního řádu, protože předmětem řízení bylo v době rozhodnutí krajského soudu peněžité plnění převyšující 50 000 Kč. V souladu s tímto (novým) poučením bude stěžovateli umožněno využít dobrodiní rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 a tedy, bude-li to možné, formulovat dovolání na základě právních otázek, jejichž řešení je oběma nárokům společné.

32. Z hlediska posouzení případné nepřipustnosti dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu buď Nejvyšší soud shledá, že dovolání tuto společnou právní otázku obsahuje, či nikoli. Protože by se za této situace dovolatel (stěžovatel) řídil (eventuálně správným) poučením odvolacího soudu, které tyto subjektivní prvky dovolání nemůže z logiky věci zohlednit (srov. bod 66 rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023), bude Ústavní soud počítat lhůtu k podání případné ústavní stížnosti od doručení rozhodnutí o dovolání, a to i tehdy, rozhodl-li by Nejvyšší soud nakonec o nepřipustnosti dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Jde totiž především o to, aby stěžovateli nebyl upřen přístup k přezkumu předcházejících rozhodnutí jen proto, že podal dovolání v souladu s poučením, jež se mu dostalo.

33. Uvedenou situaci je třeba odlišit od vad dovolání. Dobrodiní uvedených úvah se neuplatní, odmítne-li Nejvyšší soud dovolání pro vady spočívající v chybějících náležitostech dovolání. Nejvyšší soud totiž za této situace odmítá dovolání z jiného důvodu, tedy nikoli jako nepřipustné. Obecně přitom platí, že tehdy je následná ústavní stížnost směřující proti předcházejícím rozhodnutím návrhem nepřipustným. Vadné dovolání totiž není možné považovat za efektivní vyčerpání prostředku k ochraně práva stěžovatele [srov. bod 61 stanoviska pléna ze dne 28. 11. 2017 sp. zn. Pl.ÚS-st. 45/16 (ST 45/87 SbNU 905, č. [460/2017](#) Sb.)].

34. Jak je z praxe patrné, častým důvodem odmítnutím dovolání, které Nejvyšší soud neshledá přípustným (podle § 237 občanského soudního řádu), je formulace právní otázky, na jejímž řešení dovoláním napadené rozhodnutí nezávisí, nebo že navzdory přesvědčení dovolatele jde v dovolání o

právní otázku, která je v praxi Nejvyššího soudu již řešena. Rovněž zde by bylo hypoteticky možné argumentovat, že jde do jisté míry o "pochybení" dovolatele. Avšak Ústavní soud logicky a správně i u těchto důvodů odmítnutí dovolání lhůtu k podání ústavní stížnosti proti předcházejícím rozhodnutím počítá až od rozhodnutí o dovolání. Na rozdíl od chybějících náležitostí dovolání totiž nejde již jen o hodnocení splnění formálních požadavků dovolání, nýbrž o jeho věcné hodnocení. Vymezení náležitostí dovolání je jedna ze základních povinností dovolatele. Přestože v praxi může být někdy obtížné mezi těmito situacemi činit zřetelné rozdíly, je třeba tyto situace předem rozlišit. Smyslem uvedených úvah je totiž formulovat ve prospěch srozumitelnosti a předvídatelnosti obecnější pravidlo a v hraniční či nejasné situaci dát přednost přístupu k Ústavnímu soudu.

35. Odmítnutí vadného dovolání proto představuje jinou situaci, než u formulace právní otázky, kterou Nejvyšší soud neposoudí jako tu, jejíž řešení je více nárokům společné podle rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023. To samozřejmě předpokládá, že sám Nejvyšší soud bude oba tyto důvody důsledně rozlišovat; ostatně taková povinnost vyplývá ze zákona.

36. Je také třeba odlišit uvedenou situaci od případů, kdy stěžovatel teprve v ústavní stížnosti předestře argumentaci právními otázkami, jejichž řešení je jednotlivým nárokům společné, přestože v dovolacím řízení tuto možnost měl, ale nevyužil jí. Jakkoli sice lze do jisté míry klást důraz na správnost poučení orgánu veřejné moci, nemůže již jít tak daleko, aby ze stěžovatele sňal odpovědnost za to, že nereflektuje závěry rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 a vůbec před Nejvyšším soudem neuplatní argumentaci spočívající na více bagatelních nárokům společné právní otázce, ačkoli ji uplatnit mohl. Důvodem je pro Ústavní soud zachování zásady subsidiarity projevující se zde v tom, že ochrana základním právům a svobodám náleží primárně obecným soudům, která by v opačném případě byla popřena. Zabýval-li by se totiž Ústavní soud poprvé některými námitkami, ačkoli k tomu zákon dává pravomoc jinému orgánu veřejné moci, tedy Nejvyššímu soudu, vykročil by Ústavní soud ze své svěřené pravomoci.

37. Uplatní-li proto stěžovatel argumentaci k právním otázkám společným pro řešení více bagatelních nároků poprvé až v ústavní stížnosti, přestože tak mohl učinit v dovolání, vypořádá Ústavní soud tuto námitku jako v obdobných situacích v jiných souvislostech, tedy jako tzv. materiálně nepřipustnou [srov. nálezy ze dne 10. 7. 1997 sp. zn. III. ÚS 359/96 (N 95/8 SbNU 367), ze dne 6. 9. 2016 sp. zn. II. ÚS 3383/14 (N 163/82 SbNU 565) a ze dne 20. 12. 2016 sp. zn. III. ÚS 1047/16 (N 249/83 SbNU 885) či bod 16 usnesení pléna ze dne 27. 3. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 3/24].

VI. Závěr

38. Ústavní soud tudíž podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zčásti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadený rozsudek krajského soudu zrušil. S ohledem na zásadu minimalizace zásahů do činnosti soudů rozhodl o zrušení toliko napadeného rozsudku krajského soudu. Napravením nesprávného poučení se totiž stěžovateli otevře možnost dále uplatňovat jeho věcné námitky v dovolacím řízení. Ve zbylé části proto Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako návrh nepřipustný podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 téhož zákona).

39. Povinností krajského soudu v novém řízení je rozhodnout ve věci znovu a řádně stěžovatele poučit o možnosti podat dovolání.

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)